

ANTTI KAUPPI

AMMATTIKASVATUS TUULIAJOLLA?

Aarnio, H. & Helakorpi, S. & Luopajarvi, T. 1991. Ammattipedagogiikka. Perusteita ja sovelluksia. Juva: WSOY

Ammatillinen opettajankoulutus on murrosvaiheessaan. Valtiollisella tasolla etsitään ratkaisuja ammatillisen opettajankoulutuksen uudelleenorganisoinniseksi ja kehittämiseksi. Tällaisia ratkaisuja kehitettäessä tarvitaan selkeitä hallinnollisia ja pedagogisia linjanvetoja. Kirjan "Ammattipedagogiikka" kirjoittajat työskentelevät Hämeenlinnan ammatillisessa opettajakorkeakoulussa, joten heiltä voisi odottaa löytyvän kannanottoja ammatillisen opetuksen ja opettajankoulutuksen kehittämiseen.

Toisaalta tarvitaan myös oppimateriaalia, jossa luodaan kokonaiskuvaa ammattiopetuksesta ja ammattikasvatuksesta. Tämän kokonaiskuvan jäsentyminen edellyttää kannanottoja ja selkeitä valintoja ammattiopetuksen kehittämislinoista. Aarnion, Helakorven ja Luopajarven teos on syntynyt tarpeeseen ja sillä on jopa olemassa sosiaalinen tilaus.

Ammattikasvatus ja ammattipedagogiikka ovat vielä osin jäsentymättömiä käsitteitä. Aarnio, Helakorpi ja Luopajarvi pyrkivät teoksessaan koostamaan ammattipedagogiikkaan liittyvän oleellisen aineksen yhteen oppikirjaan, jota voidaan käyttää erityisesti ammatillisessa opettajankoulutuksessa, mutta myös yleissivistävässä opettajankoulutuksessa ja kasvatustieteen perusopinnoissa.

Kuten tekijät itse toteavat esipuheessaan tehtävä on ollut vaikea, kun muuhun kuin ammatti-

opetukseen tarkoitetuista julkaisuista on saatettu ottaa kirjaan vain pieniä yksityiskohtia. Kirja muistuttaakin paljon näistä eri lähteistä koottujen yksityiskohtien ympärille rakennettua leikekirjaa, jossa mihinkään yksityiskohtaan ei pystytä riittävästi paneutumaan. Yksityiskohtat on myös valittu sekä ajattelutavaltaan että tarkoitukseltaan hyvin erilaisista lähteistä ilman, että niiden valintaa millään tavoin perustellaan.

Tehtyä ratkaisua tukee ammattikasvatuksen ja ammattipedagogiikan käsitteiden laaja määrittely. Ammattikasvatus kattaa sekä ammatin että kasvatuksen. Ammattipedagogiikkaan kuuluu koko ammattiopetuksen pedagogiikan alue. Käsitteiden merkityssisällöt eivät tästä juuri selkiydy, eikä tavoitteena ollut ammattipedagogiikan kokonaiskuva teoksen perustalta rakennu.

Teos jakautuu neljään toista lukuun, joissa käsitellään yhteiskuntaa ja työtä, ammattikasvatusta, ammattitaitoa ja sen muutosta, ammatillista oppilaitosta organisaationa, ammatillisen oppilaitoksen opiskelijaa, ammatillisen oppilaitoksen opettajaa, opetussuunnitelmaa, oppimisprosessia, oppimisen ohjaamista ja opetusta, arviointia, ammatillista opettajankoulutusta, ammattikasvatustutkimusta ja ammattikoulutuksen kansainvälistymistä. Tuntuu siltä, että teoksen lähes kahtesataansiiventyneen sivuun on pienellä präntillä painaen yritetty kerätä lähes kaikki mahdolliset ammattipedagogiikkaan liittyvät asiat, ilman että minkään asian huolelliselle tarkastelulle jää riittävästi mahdollisuuksia.

Tarkastelu on kautta kirjan koulutusjärjestelmäpainotteista. Opetussuunnitelmien tarkastelu painottuu sekä oppilaitostasolla että opettajan-koulutuksen tasolla valtakunnallisiin perusteisiin. Työtä ja ammattitaitoa tarkastellaan yleisesti vain parinkymmenen sivun verran. Näistäkin sivuista valtaosa täyttyy isokokoisilla kuvioilla ja taulukoilla. Tärkeemmin ei työtä eikä ammattia ammattipedagogiikan perustana analysoida.

Ammatillinen koulutus näyttäytyy työstä irrallaan olevana institutionalisoituneena kokonaisuutena, jolla on oma historiansa ja omat systeemisensä. Vaikka tilanne olisikin todellisuudessa tällainen, se ei kuitenkaan liene millään tavalla tavoiteltava tulevaisuudenkuva.

Ammattitaitoa lähdetään tarkastelemaan behavioristisesti johtamalla se tavoitetaksonomioista ja käyttäytymisen jakamisesta kognitiiviseen, psykomotoriseen ja affektiiviseen alueeseen. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijaa tarkasteltaessa nousevat esille humanistisen psykologian ajatukset tarvehierarkiasta ja andragogiikasta. Opetussuunnitelman laatiminen perustuu tulkinnalliseen paradigmaan ja oppimisen tarkastelu kognitiiviseen. Missään vaiheessa ei pohdita sitä, miten näiden teoreettisesti ristiriitaisten viitekehysten yhteensovittaminen olisi ylipäänsä mahdollista.

Mielenkiintoista on myös se, että vaikka opetussuunnitelman laatimisen tarkastelu perustuu Niinistön rakentamalle tulkinnalliseen paradigmaan perustuvalla jäsennykselle (s. 109), esimerkkinä esitetty opetusohjelma (s. 116–125) perustuu kuitenkin erilaisten kurssien luettelemiselle, eikä sillä tunnu olevan mitään yhteyttä edellä esitettyihin jäsennyksiin.

Vastaavasti arvioinnin käsittely perustuu kognitiivisen oppimisen laadullisille tasoille (s. 197), kun eräänlaisena sovelluksena esitelty siveltimen pesun seuranta-kaavio arvioi ainoastaan sitä, miten oppilaan yksittäiset operaatiot seuraavat toisiansa, kun hän pesee siveltimen (s. 202). Kuviota siveltimen pesun arvioinnista ei tekstissä tarkemmin esitellä, vaan samanaikaisesti kirjoitetaan kehittävästä arvioinnista, jossa keskeiset kysymykset ovat Hakkaraisen viitaten: 1) Millaiset teoreettiset yleistykset ovat opiskelijan orientaation lähtökohta; 2) Millaisten tehtävien avulla opiskelija

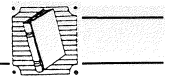
opetetaan asettamaan itselleen oppimista ohjaavia tavoitteita; sekä 3) Millaisten tehtävien avulla opiskelija oppii arvioimaan toimintaansa ja oppimistaan? (s. 203). Lukija herää kysymään, missä määrin kirjassa esitetyt ”teoreettiset” jäsennykset sitten vastaavat esitettyjä käytännön esimerkkejä. Onko näillä ylipäänsä mitään yhteistä?

Teoksen alaotsikossa luvataan, että kirjassa käsitellään sekä ammattipedagogiikan perusteita että sovelluksia. Sovellutusten osuus tuntuu jäävän kuitenkin varsin vähäiseksi, ellei niillä tarkoiteta joidenkin lyhyiden jaksojen jälkeen lukijalle asetettuja tehtäviä. Tällaisia tehtäviä on periaatteessa kolmenlaisia:

- 1) Pohtimistehtäviä: ”Pohtikaa ryhmässä, ovatko Rogersin ajatukset oikeita vai vääriä. Tehtävä on tahallaan asetettu kaksijakoiseksi. Arvioinnit pitää perustella huolellisesti.” (s. 128)
- 2) Harjoitustehtäviä: ”Laadi itsellesi oppimisprosessista orientaatioperusta, joka helpottaa asian ymmärtämistä.” (s. 138)
- 3) Sisälukutehtäviä: ”Luettele vähintään viisi sellaista tekijää, jotka opiskelija koulussa oppii piilo-opetussuunnitelman tuloksena.” (s. 106)

Tehtäviä arvioitaessa on tarkasteltava myös sitä, miltä perustalta lukija tehtäviä ratkoo. Pohtimistehtävää tarkasteltaessa on huomioitava, että Rogersista on ollut kirjassa yhden kappaleen mittainen lainaus eräästä hänen artikkelistaan. Tässä ei ole kovin paljon perustaa arvioida hänen ajatuksiinsa, kun huomioidaan, että Rogers on ollut eräs merkittävimpiä humanistisia psykologeja ja kirjoittanut asiasta useita kirjoja (joista yksikään ei esiinny kirjan lähdeluettelossa). Kummallisemalta vielä tuntuu, kun kirjoittajat toteavat, että Rogersin ajatukset ovat jatkossa esitetyn oppimisen teorian ydin. Jatkossa esitetty oppimisen ”teoria” ei kuitenkaan millään tavoin rakennu rogersilaisille humanistisen psykologian ajatuksille kuten tekijät väittävät, vaan on sekalaisesti kognitiiviseen psykologiaan tukeutuva.

Harjoitustehtävä orientaatioperustan laatimista pitää tehdä sen jälkeen, kun orientaatioperusta on yhden kappaleen mittaisesti määritelty Engeströmiin tukeutuen. Epäilen, että kukaan pystyisi tältä perustalta orientaatioperustaa hahmottelemaan, huolimatta siitä, että tekijät kerto-

vat sen voivan olla esimerkiksi kartan, laatikko-kaavion, puun tai ihmisen muotoinen tai vaikka pa kokonaan symboliseen muotoon rakennettu. Epäilen lisäksi, että lukija saa tekstin perusteella erilaisen käsityksen orientaatioperustasta, kuin mitä Engeström omista teoksissaan ajaa takaa.

Sisälukutehtävä soveltuu sen sijaan hyvin kirjan tehtäväksi, kun tekstistä on suoraan löydettävissä oikeita vastauksia. Eri asia on se, millaiseen oppimiseen se lukijaa johdattelee.

Tuntuu siltä, että kovasti kaivattuja ammatillisen opetuksen ja ammatillisen opettajankoulutuksen suuntaviivoja ei teoksesta ole löydettävissä.

Teos ei myöskään jäsennä ammattikasvatuksen tai ammattipedagogiikan käsitteitä, eikä anna ammattipedagogiikasta kokonaiskuvaa. Oppikirjana teos ei tunnu noudattavan mitään niistä keskenään ristiriitaisista pedagogisista periaatteista, joita se sekaisin esittelee. Se antaa suuren määrän eri lähteistä saksittuja yksittäisiä asioita peräkkäin pienellä prantilla kirjattuna.

Kirjassa esitetyt lukuisat kuvat selkiyttävät paikoin kokonaisuutta, niitä ei kuitenkaan riittävästi pureta tekstissä, jolloin joidenkin kuvioiden tarkoitus jää ymmärtämättä.

Teos soveltuu lähinnä hakuteokseksi ammatillisten oppilaitosten ja opettajankoulutuslaitosten kirjastoihin.